

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

Psixologik xizmat ko'rsatishning normativ hujjatlari bilan ishlash

Alimova Gulmira Kabuljanovna

Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi bosh mutaxassisi

Reja:

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimida psixologik xizmat faoliyatini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjatlar va mazmuni

Maktab psixologining huquq va majburiyatlarini belgilovchi hujjatlar va ularning mohiyati.

Psixologik xizmatni tashkil etish, hisobot yuritish va hujjatlashtirish talablari.

MAQSAD

Ta'lim muassasalarida psixologik xizmat ko'rsatishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni chuqur o'rganish, ularning mazmun-mohiyatini tushunish va amaliyotda to'g'ri qo'llash orqali o'quvchilar, pedagoglar va ota-onalarga psixologik yordam ko'rsatish sifatini oshirish hamda psixologik xavfsizlikni ta'minlash.

<https://raqamlitalim.trm.uz/#main>

VAZIFA

Normativ-huquqiy hujjatlar asosida psixologik xizmat ko'rsatish tartibi va mexanizmlarini tushunish.

Ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni tashkil etish bo'yicha me'yoriy hujjatlarni to'g'ri yuritish.

O'quvchilar, pedagoglar va ota-onalar bilan ishlashda huquqiy-me'yoriy hujjatlarga tayanilgan yondashuvni qo'llash.

Psixologik xizmatning maqsadi

O'quvchilarning ma'naviy va aqliy rivojlanishi, barkamol shaxs sifatida shakllanishi, faol ijtimoiy moslashuvi va uzluksiz ta'lim jarayonida o'zligini anglashi, individual psixologik xususiyatlari va qobiliyatlarini namoyon etishlari uchun psixologik-pedagogik shart-sharoitlar yaratishdan iborat.

Ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni tashkil etishda normativ-huquqiy asoslar

“Ta'lim to'g'risidagi” O'RQ. 2020-yil 23-sentabr.

Vazirlar Mahkamasining **“O'quvchilarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash ishlarini yanada takomillashtirish to'g'risida”**gi 577-son Qaror. 2019-yil 12-iyul.

Vazirlar Mahkamasining **“Bolalarga nisbatan zo'ravonlik holatlarini aniqlash, zo'ravonlik xavfi darajasini baholash, himoya qilish rejasini ishlab chiqish hamda uni amalga oshirish tartibi to'g'risidagi”** 2025 yil 14-iyul. 440-sonli Nizom.

“Bolalarni zo'ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish” to'g'risida 2024-yil 14-noyabr. O'RQ 996-son.

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining **“Ta'lim tashkilotlari pedagogik jamoalarida sog'lom psixologik muhitni yaratish va qo'llab-quvvatlash”** to'g'risidagi 81-sonli buyrug'i. 2025-yil 6-mart.

Psixolog kadrlar

Ta'lim muassasasini boshqarishda qatnashish;

Jamoat birlashmalariga saylash va saylanish;

Ta'lim ishtirokchilari bilan olib boriladigan ishlarning muayyan yo'nalishlarini mustaqil shakllantirish;

O'quvchilarning shaxsiy hujjatlari bilan tanishish, zarur taklif va maslahatlar berish;

Psixologik-pedagogik tashxisga oid yangi metodik dasturlarni ishlab chiqish, tajriba-sinovdan o'tkazishda qatnashish, ularni amaliyotga joriy etishda ishtirok etish;

Rahbariyatining qonun hujjatlariga zid ravishda berilgan topshiriq va ko'rsatmalarini bajarmaslik;

Ichki tartib-qoidalariga rioya qilish va o'quvchilarni psixologik ta'sirlardan himoya qilish.

PSIXOLOGIK XIZMAT FAOLIYATINING ASOSIY YO'NALISHLARI

1 psixologik ma'rifat va tashviqot;

2 psixologik-pedagogik tashxis;

3 psixologik profilaktika;

4 psixologik korreksiya;

5 psixologik maslahat;

6 kasb-hunarga yo'naltirish.

Maktab psixologlari tomonidan qayd etiladigan daftarlari

- Rivojlantiruvchi mashg'ulot va profilaktik tadbirlarni qayd etish (sinf, korreksion guruh, pedagogik jamoa, ota-ona) daftari
- O'tkaziladigan individual va guruhviy maslahatlarni qayd etish daftari

Ta'lim jarayoni ishtirokchilarini psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish

“Ta'lim jarayoni ishtirokchilarini psixologik qo'llab-quvvatlashni tashkil etish to'g'risidagi” nizom loyihasi

“Reggio pedagogikasi: kreativlikni rivojlantirishning samarali yo'li” qo'llanma

“Bulling, suitsid, voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish” bo'yicha maxsus kursning o'quv reja va dasturi

“Ta'lim jarayoni ishtirokchilarini psixologik qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan metodik resurslar” majmuasi

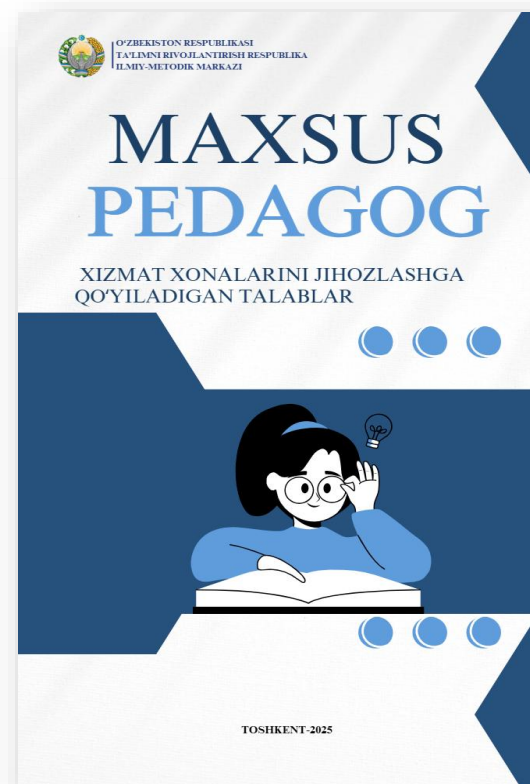

“Amaliy psixodiagnostika” nomli metodikalar to'plami (O'zbek va rus tilida)

“O'qituvchilarning kasbiy so'nishining oldini olish, stresslarga bardoshlilik darajasini oshiruvchi simulyator va keyslar to'plami” nomli o'quv uslubiy qo'llanma

Maktabgacha, umumiy oʻrta va maktabdan tashqari taʼlim tashkilotlari hamda oʻquv kurslarini moddiy-texnik jihozlash boʻyicha talablar ishlab chiqildi

Psixolog inklyuziv ta'limda

Inklyuziv ta'lim yoki boshlang'ich tayanch korreksion sinf tashkil etilgan umumiy o'rta ta'lim maktablarida sog'lom ijtimoiy muhit shakllantirish;

Har bir o'quvchining psixik salomatligini himoyalash; o'quvchini individual rivojlantirish (oilada va inklyuziv ta'lim sharoitida ta'lim berish) dasturlarini tuzish;

Vazirlar Mahkamasining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida" 2021-yil 12-oktabrdagi 638-sonli qarori

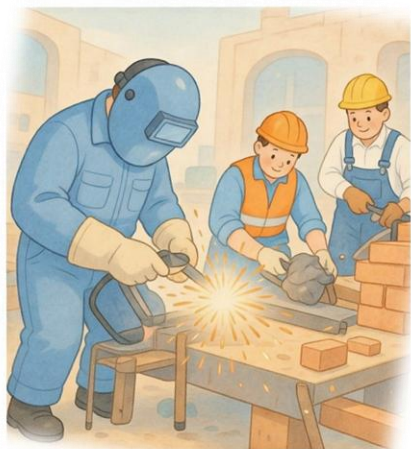
O'quvchilar bilan guruhlarda mashg'ulotlar olib borish;

O'quvchilarni doimiy ravishda psixolog-pedagogik jihatdan o'rganish va ularni tarbiyalash bo'yicha ota-onalarga (alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar hamda boshqa (sog'lom) bolalarning ota-onalariga) maslahatlar berish.

Kasbiy bilim va maslahat oyligini o'tkazish muddatlari

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Kasbiy bilim va maslahat oyligi" kasb sohalari doirasida har o'quv yili davomida tashkil etiladi va quyidagi muddatlarda o'tkaziladi

1

Sentyabr

Ishchi kasblar sohasi
yo'nalishidagi kasblar

2

Oktyabr

Maishiy xizmat ko'rsatish
sohasi yo'nalishidagi kasblar

3

Noyabr

Ishlab chiqarish sohasi
yo'nalishidagi kasblar

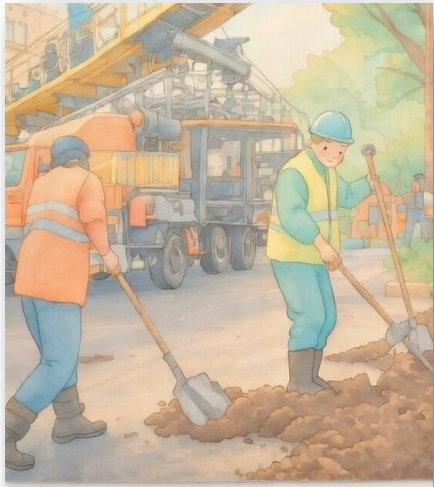

4

Dekabr

Sanoat sohasi
yo'nalishidagi kasblar

Umumiy o'рта ta'lim muassasalarida "Kasbiy bilim va maslahat oyligi" kasb sohalari doirasida har o'quv yili davomida tashkil etiladi va quyidagi muddatlarda o'tkaziladi

5

Fevral

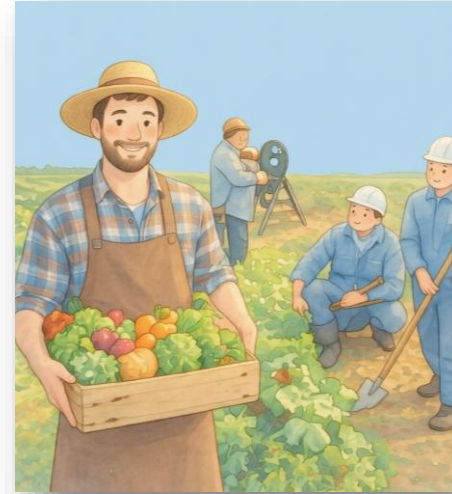
Kommunal xizmatlar
yo'nalishidagi kasblar

6

Mart

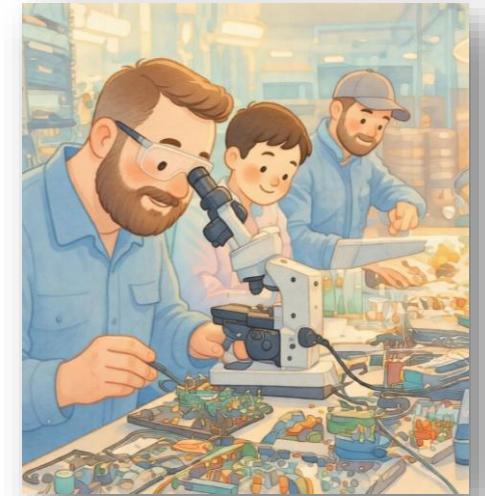
Qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi
kasblar

7

Aprel

Fan va ta'lim yo'nalishidagi
kasblar

8

May

Radiotexnika va elektronika
yo'nalishidagi kasblar

1-sahifa qisqacha ta'rif

Ushbu sahifada o'quvchining **asosiy shaxsiy ma'lumotlari** (F.I.Sh., tug'ilgan sanasi, maktabi va sinfi, sog'lig'i, o'zlashtirishi hamda davomat holati) qayd etiladi. Shuningdek, **ota-onasi haqida ma'lumotlar** (ish joyi, yashash manzili, ijtimoiy holati) kiritilib, oilaviy muhit haqida umumiy tasavvur hosil qilinadi.

Bundan tashqari, sahifada o'quvchining **individual-psixologik xususiyatlari** — temperamenti, qiziqish yo'nalishlari, faollik darajasi va tashabbuskorligi tahlil qilinadi. Ushbu ma'lumotlar o'quvchining xulq-atvori, ijtimoiy moslashuvi va tarbiyaviy ishlarni rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoyaga yetmagan o'quvchi va uning oilasining ijtimoiy-psixologik pasporti

FISH	
Tug'ilgan sanasi	
Maktab, sinf	
Salomatligi holati (salomatlik guruhi, kasalliklarning mavjudligi)	
O'zlashtirishi	
Davomati	

Bolaning ota-onasi to'g'risida ma'lumot

	Ota-onasining FISH	Tug'ilgan sanasi	Ish joyi	Ma'lumoti	Istiqomat manzili
Onasi					
Otasi					

O'quvchining individual shaxs xususiyatlari va xulq-atvor xarakteristikasi

№	Xususiyat	+/-	izoh
1.	Temperament <ul style="list-style-type: none">o Sangviniko Xoleriko Flegmatiko Melanxolik		
2.	Qiziqishlar yo'nalganligi <ul style="list-style-type: none">o Ta'lim faoliyatigao Mehnat faoliyatigao Badiiy va estetik faoliyatga,o Sport, turizm sohasidagi yutuqlargao Odamlar o'rtasidagi munosabatlargao Hech narsaga qiziqish yo'q		
3.	Faollik <ul style="list-style-type: none">o Barcha jamoat ishlarida faol ishtirok etadio Jamoat hayotida faollik ko'rsatmaydi, lekin topshiriqlarni bajaradio Kamdan-kam hollarda jamoat ishlarida qatnashadio Jamoat ishlarida qatnashishdan bosh tortadi		
4.	Tashabbuskorlik <ul style="list-style-type: none">o U ko'p ishlarning tashabbuskori sifatida harakat qiladi, buning uchun hech qanday tan olinishga intilmaydio U kamdan-kam hollarda yangi biznesni boshlaydio U hech qachon har qanday ishning tashabbuskori sifatida harakat qilmaydi		

ijtimoiy-psixologik pasporti

2-sahifa qisqacha ta'rif

5.	Kommunikativlik <ul style="list-style-type: none"> o Har doim odamlar bilan aloqa o'rnatishga tayyor o Cheklangan miqdordagi odamlar bilan muloqot qilishga intiladi o Ish va dam olishning individual shakllarini afzal ko'radi o Odamovi, muloqotchan emas 		
6.	O'ziga ishonch <ul style="list-style-type: none"> o Topshiriqlarni boshqalarning yordamimiz bajaradi, agar kerak bo'lsa, yordam oladi o Qiyin vazifani bajarayotgan, yordam so'ragan, garchi u buni o'zi hal qilishi mumkin yedi o Ko'pincha, vazifalarni bajarayotganda, u o'zi hal qila olsa ham, boshqalardan yordam va yordam so'raydi o Doimiy ravishda, hatto oddiy masalalarda ham, boshqalarning roziligi va yordamiga multoj 		
7.	O'ziga baho berishi <ul style="list-style-type: none"> o Past o O'rta o Yuqori 		
8.	Qar'iyadilik <ul style="list-style-type: none"> o Aksariyat hollarda uning o'zi mas'uliyatli qaror qabul qiladi o Ba'zida mas'uliyatli qaror qabul qilishdan oldin ikkilanadi o Kamdan-kam hollarda har qanday mas'uliyatli qaror qabul qilishga qaror qiladi o O'z-o'zidan hech qanday mas'uliyatli qaror qabul qila olmaydi 		
9.	Jamoadagi mavqeyi (avtoritet) <ul style="list-style-type: none"> o Aksariyat sinfdoshlari orasida obro'ga ega o Sinfdoshlarining bir qismidagina obro'ga ega o Ba'zi sinfdoshlaridagina obro'ga ega o Obro'ga ega emas 		
10.	Do'stlari bormi <ul style="list-style-type: none"> o Faqat o'zining sinfida o Sinfidan tashqarida o Sinfda ham, sinfdan tashqari ham o Tengdoshlari orasida o O'zidan kattalar orasida- starshe sebya o O'zidan kichiklar o Hech kim bilan do'stlashmaydi 		

Mazkur sahifada o'quvchining **ijtimoiy muloqotga kirishuv darajasi**, ya'ni kommunikativlik xususiyatlari baholanadi. Unda o'quvchining atrofdagilar bilan aloqa o'rnatish qobiliyati, jamoa bilan yoki yakka tartibda ishlashga moyilligi aniqlanadi. Shuningdek, o'quvchining **o'ziga bo'lgan ishonchi**, topshiriqlarni mustaqil bajarish darajasi, boshqalardan yordam so'rash ehtiyoji hamda **o'z-o'ziga baho berish holati** tahlil qilinadi. Sahifada, bundan tashqari, o'quvchining **mas'uliyatli qaror qabul qilish qobiliyati**, jamoada tutgan mavqei (obro'si) va **do'stlar doirasi** haqida muhim ma'lumotlar jamlangan bo'lib, bu uning ijtimoiy moslashuvi va xulq-atvorini baholashga xizmat qiladi.

ijtimoiy-psixologik pasporti

3-sahifa qisqacha ta'rif

11.	Munosabatlar usuli o Nizolashuvchan, o Murosa yo'llarini qidiradi		
12.	Tajovuzkorlik o Tengdoshlarga va boshqalarga qarshi jismoniy kuch ishlatadi o Eng kichik asabiylikda ham u qo'pollik, keskinlikni ko'rsatadi Tajovuz tahdidlar, ko'yish, dushmanlaracha qichqiriqlar (jismoniy kuch ishlatmasdan) orqali namoyon bo'ladi		
13.	Hamkorlikka moyilligi o Mustaqil o Sabrli o Bo'ysinuvchan o Tezkor o Tushunuvchan o E'tiborli o Fikrda qat'iylik o Tashabbuskor		
14.	Namoyishkorona xulqqa moyillik		
15.	Yuqori darajadagi impulsivlik, xavf-xatarga moyillik		
16.	"Fantaziya va hayollar" olamida yashaydi		
17.	Xavotirlanish		
18.	Jizzakilik		
19.	O'z tanasiga (gavda tuzilishiga) munosabati o Ijobiy o Salbiy		
20.	Ijtimoiy xavflar o Huquqbuzarlik ishtirokchisi o Darslarni muntazam qoldiradi (sababli, sababsiz) o Do'stlarining orasida jinoiy tajribaga ega insonlar bor o Ijtimoiy tarmoqlarda salbiy axborotlarning mavjudligi o Boshqa omillar		

1. **Munosabat usullari** – nizolarni hal qilishda murosaga intilish.

2. **Tajovuzkorlik darajasi** – jismoniy va og'zaki tajovuz belgilari.

3. **Hamkorlik qobiliyati** – mustaqillik, sabr, bo'ysinuvchanlik, tashabbuskorlik kabi sifatlar.

4. **Namoyishkorona va impulsiv xulq-atvor.**

5. **Xavotir, hayolparastlik, jizzakilik** kabi psixologik holatlar.

6. **O'z tanasiga munosabati** (ijobiy/salbiy).

7. **Ijtimoiy xavflar** – huquqbuzarlik, dars qoldirish, salbiy ta'sirdagi do'stlar, ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidlar.

Umuman olganda, bu bo'lim o'quvchining shaxsiy, ijtimoiy va xulq-atvor profilini aniqlash maqsadida to'plangan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

ijtimoiy-psixologik pasporti

Holatni tahlil qilish avvalo, o'g'irlik sababi aniqlanadi: moddiy ehtiyoj tufayli; e'tibor, muhabbat yetishmasligi; do'stlar bosimi; qiziqish yoki o'yin sifatida; ruhiy-irodaviy zaiflik natijasida.

Shaxsiy suhbat va hissiy qo'llab-quvvatlash

Bolani ayblamasdan, tushunishga harakat qilish kerak. Unga o'z xatosini tan olish, pushaymonlikni his etish va to'g'ri yo'lni tanlashga yordam beriladi. "Sen yomon bola emassan, faqat xato ish qilding" degan fikr singdiriladi.

Korreksion mashg'ulotlar. Psixolog sifatida quyidagi mashg'ulotlarni o'tkazish mumkin: "To'g'ri va noto'g'ri xatti-harakatlar" mavzusida muhokama va rol o'yinlari; "Men ishonchli insonman" mavzusida pozitiv "Men-konsepsiyasi"ni shakllantirish mashqlari.

Axloqiy-tarbiyaviy suhbatlar

Halollik, ishonch, vijdon haqida suhbatlar o'tkaziladi. "Halol mehnat", "Ishonchni saqlash" kabi mavzularda multfilmlar, hikoyalar, rolli o'yinlar ishlatiladi. Sinf jamoasida bola obro'sini tiklash uchun u bilan bog'liq holat oshkor qilinmaydi-maxfiylik saqlanadi.

Ota-ona bilan ishlash

Ota-onaga bolaga nisbatan qattiq jazo yoki masxara qo'llamaslik tushuntiriladi. Uyda unga ishonchli vazifalar berish (do'kondan narsa olib kelish, kichik mas'uliyatlar) foydali bo'ladi. Oilaviy muhitda iliqlik va nazorat kuchaytiriladi.

Kuzatuv va ijobiy rag'bat

Bola bilan muntazam ravishda individual suhbatlar o'tkazish. Har bir to'g'ri xatti-harakatini rag'bat bilan mustahkamlash (maqto'v, ishonch, mas'uliyat berish). Maktab psixologi sifatida profilaktik kuzatuv kartasi yuritiladi.

1-sinf o'quvchisining o'g'irlikka moyil xatti-harakatini baholashda jazolovchi testlar emas, balki kuzatuv, proektiv va suhbatga asoslangan metodikalar qo'llanadi. Quyida amalda samarali bo'lgan metodikalarni bosqichma-bosqich tavsiya qilaman.

KUZATUV METODI (ASOSIY)

✎ Darsda, tanaffusda, o'yin vaqtida:

- qachon va kimning oldida oladi
- o'ziga kerakmi yoki boshqalarga ko'rsatish uchunmi
- yashiradi yoki ochiq oladimi

☞ Bu orqali ongli yoki impulsiv xatti-harakat ekanini aniqlaymiz.

SUHBAT (O'YIN SHAKLIDA)

✎ To'g'ridan-to'g'ri "nega o'g'irlading?" deb so'rash mumkin emas.

- ◇ Namunali savollar:
 - “Agar sening qalaming yo'qolib qolsa, o'zingni qanday his qilasan?”
 - “Seni xursand qiladigan narsalar nimalar?”
 - “Sinfda kim bilan o'ynashni yaxshi ko'rasan?”

☞ Bolaning hissiy ehtiyoji, e'tiborga chanqoqligi aniqlanadi.

PROEKTIV METODIKALAR (MAJBURIY)

✎ «Oila rasmi»

•Ota-ona e'tibori

•Hissiy yaqinlik yoki uzoqlik

✎ «Mavjud bo'lmagan hayvon»

•Agressiya

•Nazoratsizlik

•Ichki ziddiyat

✎ «Men maktabdaman» rasmi

•Maktabga munosabat

•Qo'rquv yoki rad etish

«TUGALLANMAGAN GAPLAR» (BOLALAR UCHUN MOSLAB)

◇ Namunalar:

•“Men xursand bo‘laman, agar...”

•“Men xafa bo‘laman, agar...”

•“Kattalar qachon yaxshi ko‘rishadi...”

👉 Bu metodika o‘g‘irlik sababini ochib beradi:
e‘tibor yetishmasligi, qasd, qo‘rquv yoki taqlid.

OTA-ONA VA SINFLAR RAHBARI BILAN SUHBAT

📌 Quyidagilarni tekshirish shart:

- uyda qattiq jazo bor-yoʻqligi
- nazoratsiz qolish holati
- bola uyda ham narsalarni oladimi.

! MUHIM OGOHLANTIRISH

⊘ 1-sinf bolasiga:

- “o‘g‘ri” degan tamg‘a qo‘yilmaydi
- umumiy yig‘ilishda muhokama qilinmaydi
- yozma test (agressiya shkalalari) berilmaydi
- ✓ To‘g‘ri yondashuv → tarbiyaviy korreksiya

XULOSA

Psixologlar uchun ushbu hujjatlar bilan ishlash nafaqat rasmiy talab, balki kasbiy madaniyat va mas'uliyatning muhim ko'rsatkichidir. Bu hujjatlarni puxta o'rganish va amaliyotda to'g'ri qo'llash-nafaqat bolaning ruhiy holatini asrash, balki butun ta'lim muhitida xavfsizlik va ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bois, har bir ta'lim muassasasi psixologi doimiy ravishda normativ hujjatlar bilan ishlashi, ularni yangilab borishi va o'z faoliyatini huquqiy mezonlar asosida tashkil qilishi zarurdir.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

Ishtirokingiz uchun rahmat!